

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

VIII. BIND. 1880—81.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

Historiske Efterretninger om Strellev og Lyne Sogne.

Meddelte af Palle Fløe og O. Nielsen.

Strellev Sogn.

Sognets Navn skrives 1203 Strelhøch, omtrent 1340 Strellygh, i det 15 Aarhundrede Strelloff¹⁾, i Indberetning til Dr. Ole Worm 1638 ligeledes Strelloff, i Matriklen Strellev og nu i Almindelighed Strelluf, medens den stedlige Udtale er Strelle.

Endelsen betyder Høj, og den første Stavelse er Mandsnavnet Strile. Der er ingen By af Navnet Strellev, men i ældre Tid maa der dog have været en saadan, i det Biskop Peder i Aarhus 1203 gav til Aarhus Domkirke blandt andet Gods en Gaard i Strelhøch.

Kæmpehøje er der ikke mange af; de, der have Navne, ere Tueshøj, Bavnhøj, Ejbjerg, Kiøldalhøje og Kyshøj, hvilken sidste er sløjfet. I Indberetning til Worm nævnes Baunehøj, Tuordtzhøj — den nuværende Tueshøj — og Schrøderiishøj²⁾.

¹⁾ Script. re. Dan. VI. 404. Oldemoder S. 111.

²⁾ En kompetent Dommer i arkæologiske Sager, Dr. Sophus Müller, har i det Letterstetske nordiske Tidsskrift 1879 Side 587 fældet en saa haard Dom om de beskedne Meddelelser, vi have gjort om Gravhøje og Oldsagsfund i vore Sognebeskrivelser, at vi kunde have al Anledning til at udelade disse i Fremtiden, men vi have dog fremdedes den Tro, at hvad vi her lejlighedsvis meddele, netop kan give

I Skjellet mellem Strellev og Lyne Sogne ligger en Hedemose, som kaldes Bredmose, hvoraf noget hører til Kjærgaarde og noget til Lyne. I den vesterste Del af denne Mose findes Levninger af vældige Fyrrestammer og i den østre Del Egestammer; Skoven har strakt sig fra Uldbæk i Lyne til forbi Sig i Mosebøl, da man der overalt finder store Fyrre- og Egestammer, den ene ved Siden af den anden. Mellem disse Stammer finder man ofte Potteskaar, hvilket synes at tyde hen paa, at Egnen allerede har været befolket i Fyrreperioden, i det mindste dennes Slutning, der falder omtrent 1000 Aar før vor nuværende Tidsregning. Man har ogsaa fundet Kindtænder af Uroxen.

Jorderne ere i det hele gode. Den vestre Del af Sognet, Byerne Mosebøl og Kjærgaarde, have de daarligste og mest sandede Jorder. Hede findes kun i Sognets Udkanter, og det noget bakkede Jordsmon med mellemliggende Dalsænkninger, hvor igjennem der løbe smaa Bække, gjør i det hele et godt Indtryk. Den betydeligste Bakke er Mosebøl Banke mellem Tuskjær og Mosebøl, og den største af Bækkene er Lydum Aa, der udspringer ved Hedeager i Ølgod Sogn og gjør Skjel mellem Byerne Topgaard, Katrebel, Kjærgaarde og Mosebøl paa den nordre og vestre Side og Adsbøl paa den søndre.

Engstrækningerne have forskellige Navne og kaldes Alkjær, Elkjær, Sønderkjær, Storekjær, Fuglkjær, Tuskjær, Skiddenkjær, Storeng, Trynbæk, Knorborg og Mærskén. Høet i Engene er ikke godt, da der i dem gror en Del Kjær-Padderokker (*Eqvisetum palustre*), hvilke ere melkefordrivende og, navnlig i grøn Tilstand, skadelige for Køernes Sundhed, hvorfor Høet ikke kan bjerges grønt, men maa vejres saa meget, at det taber sin Kraft. Folk i Nabsognene sige, at i Strellev har Beboerne den gode Jord, men det daarlige Hø, for at de ikke skulle blive alt for store paa det. I Tuskjær voxer en Mængde Gøgeurter (Orchideer), hvilke Planter især

Vejledning for Arkæologer, der ville søge videre og vanskelig ville kunne faa saadanne Oplysninger. Selv om vi ikke kunne inlade os paa at optræde som Fagmænd — noget vi heller ikke have gjort Fordring paa — ere vi dog ikke aldeles uden den almindelige Kundskab, som Hr. Müller frakjender os.

gro paa Kalkunderlag, og i Kjærstrækningen ved Mosebøl er der en stor Del Benbræk (*Narthecium ossifragum*), hvilken Plante paa Øerne kun er funden ved Middelfart, men den er ikke ualmindelig i Jyllands Hedemoser. Den er skadelig for Kreaturenes, navnlig Faarenes Sundhedstilstand.

Byer og Gaarde.

Adsbøl. 1471 den 16 Januar skjænkede Dekanus ved Domkapitlet i Ribe, Thomas Lange, til en daglig Messe i Domkirken i Ribe blandt andet 2 Gaarde i Adsbøl¹⁾.

1638 var her 6 Gaarde og 3 Bol, 1683 6 Gaarde og 2 Bol, men da hver Gaard havde 2 eller 3 Mænd, var her i alt 16 Familier, nu er der 10 Gaarde og 18 Huse. I Byen findes Husene *Gravenbøl* og *Rævegravsted*; tidligere har her været en større Gaard, som 1703, ved Ejeren Ritmester A. Permosers Død, kaldtes *Adsbølgaard*. Derefter ejede Herredsskriver Joakim Blok i flere Aar Gaarden. Senere kaldes den Storgaard, men nu er saavel Gaarden som Navnet forsvundet. Mulig er Gravenbøl dog en Levning deraf; sammenlign hvad vi have meddelt om Gravengaard i 7 Bind S. 10. Adsbølgaards Hartkorn udgjorde omtrent 11 Tdr.

En af Byens Tægter var opnævnt efter Kyshøj. 1683 nævnes 2 Moser, nemlig Elkjær og Mørkelmose.

Katrevel. 1683 var her 7 Bol og 1 Hus. 1781 kaldes et Sted her Krasborg — et Navn, som ogsaa findes i Sønder Bork, se 7 Bind, S. 44 —, nu er her 2 Gaarde og 4 Huse.

Nørtarp. 1638 var der 7½ Gaarde og 9 Bol i Byen, 1683 7 Gaarde, hvoraf 1 øde, med 11 Mænd, 2½ Bol, hvoraf 1 øde, og 1 Gadehus, nu er der 12 Gaarde og 14 Huse. I den senere Tid er herfra udflyttet en mindre By, der officielt kaldes Østtarp, men i daglig Tale *Rajerup*, og vi have her et Exempel paa, hvorledes Sproget former sig til Stednavne, og hvordan disse kunne fremkomme. Den første Udflytning foretoges samtidig af 3 Mænd, hvis Bygninger tilfældigvis opførtes saaledes, at de laa i en lige Linie, altsaa dannede en Rad, paa jydsk Raj, og bleve derfor kaldte æ Raj, senere kom 1 Række til, og Navnet antog nu Flertalsformen æ

¹⁾ Oldemoder S. 94 og Kinch: Ribe I, S. 369.

Rajer. Dette fandt man dog var et mindre kjønt Navn, hvorfor man kastede den bestemte Artikkel æ bort, føjede et up til Rajer, og Navnet var færdigt. Da Udflytningen er foregaaet i den seneste Tid, kunde Beboerne fortælle om hele Udviklingen af Navnet.

Topgaard, nævnes ikke i Matriklen 1683, hørte 1781 under Lindbjerggaard tillige med en Del andre Ejendomme i Strellev, og Bønderne, som da skulde svare Tienden i Kjærven til Lindbjerggaard, vare efter Danske Lov 2—23—5 kun pligtige at føre den 1 Mil bort, hvorfor de aflæssede deres Kornneg ved Ekknudbro, der ligger 1 Mil øst for Strellev Kirke. Nu er her 3 Gaarde og 2 Huse.

Mosebøl. Den første Stavelse af Navnet udtales Mues o: Mose, og det bør derfor ikke, som det gjør, skrives Mosebøl, men Mosebøl. I Byen har indtil for faa Aar siden ligget en under Ølgod-Strellev Præstekald hørende Annexpræstegaard, hvorpaa Præsten Hr. Søren 1562 Torsdagen før St. Mikkelsdag tog Lavshævd. 1595 indtog nogle Beboere i Strellev et Stykke Jord af Mosebøl Mark til Enemærke og indhegnede det, hvorfor Høvidsmand paa Lundenæs, Hans Lange til Brejning, indstævnede dem, da det vilde være til Skade for Annexpræstegaarden og en Hospitalsgaard. Mads Nielsen til Østergaard optraadte paa Bøndernes Vegne, men tabte Sagen ved en Dom, afsagt 11 November 1596 paa Nørre Herreds Thing, da det var bevist, at det omhandlede Jordstykke i 70 Aar havde ligget under Haver og Horn til Menige Byens fælles Forte og Fægang og han hverken »ved gamle Breve eller og levende Mænds Røst« havde godtgjort, at hans Bønder havde nogen Særret til Jorden. Annexpræstegaarden havde »hver tredie Græs over al Mosebøl Mark udi Forte og Fællig og al Gribsjord«.

I Byen var der 1683 3 Gaarde med 6 Mænd, nu er der 5 Gaarde og 7 Huse, hvoraf 1 hedder Sig. Af Marker med særlige Navne nævnes 1683 Storhøj-, Tingvej-, Bavnhøj- og Thorshøj-tægt.

Kjærgaard var fordum en Hovedgaard, om hvilken der dog kun er lidet bekjendt. Den første Ejers af denne, der nævnes, er *Jørgen Rantzau*, Lensmand paa Lønborggaard¹⁾.

¹⁾ Hist. Efterret. om Lønborg og Egvad Sogne S. 27—28.

Hans Svingersøn *Kristen Vind* til Endrupholm har faaet den efter ham, hvilket er Grunden til, at hans og Hustrues Navne findes paa Prædikestolen ¹⁾. Ved sin Død 1605 efterlod han sig 2 Døtre, der 1614 skiftede deres Mødrenearv, saaledes at den Ene *Ellen Vind* fik Strellev Kjærgaard, hvor hun boede 1618, samme Aar som hun ægtede *Kristen Krag* til Lydumgaard, der 1633 overdrog den i Mageskifte til Kronen ²⁾. 1683 var dens Landgilde henlagt til Indtægt for Stiftamtmanden i Ribe.

Kirken.

Denne er opført dels af hugne Kampesten, dels af Mursten, med Undtagelse af den østre Ende, der bestaar af raa Kampesten. Taarnet og Vaabehuset er teglhængt, hvorimod Højkirken og Koret er tækket med Bly. Koret er hvælvet, det øvrige har Bjælkeloft.

Altertavlen bærer Aarstallet 1595 og er efter Præstemandberetning af 1755 bekostet af *Kristen Vind* til Endrupholm; der er dog kun Rammen tilbage af den oprindelige Altertavle; nu findes i Midten et forgyldt Kors, til venstre Lovens Tavler og til højre det nye Testamente. Kalk og Disk ere af Sølv, indvendig forgyldte, uden Indskrift. Døbefonten er af Sten med Dyrsløngninger i hævet Arbejde, Døbebækkenet af Messing, hvorpaa staar »Bergitte Chatrine sal. Jacob Knudsens Østergaard 1736.« Over Døbefonten har tidligere hængt en Himmel med Træskjærerarbejde, som nu er taget ned og hensat paa Loftet. Paa Prædikestolen, der er smykket med Træskjærerarbejde, staar F. R. J. V. E. J. Chresten Wind till Endrup, Mergrete Ransov samt begges fædrene og mødrene Vaabener og paa Himlen C⁴ med Krone samt A^o. 1634.

I Koret ligger en Ligsten over Ritmester Augustinus Permoser, men Indskriften er afslidt. Paa den nordre Mur i Kirken hænger et stort Kristusbillede af Træ; i de 4 Ender af Korset, som bærer Billedet, er indskaaret Evangelisternes Symboler: paa højre Arm et Menneske (Matthæus), nederst

¹⁾ Om ham se Hist. Efterr. om Skadst Herred S. 115—16.

²⁾ Hist. Eft. om Vester-Horne Herred S. 30.

en Løve med Vinger (Marcus), paa venste Arm en bevinget Oxe (Lucas) og øverst en Ørn (Johannes), se Joh. Aab. 4—7. Hele Arbejdet er smukt skaaret, derimod er de 12 Apostle paa Pulpituret nederst i Kirken, ligeledes skaarne i Træ, meget daarligt Arbejde. Ved Siden af det ovennævnte Kristusbillede er anbragt en Marmortavle med følgende Indskrift:

»Johannes H. C. Buchholtz f. 24 Febr. 1821, Sognepræst for Ølgod og Strelluf Mghdr. fra 1869 til hans Død i Kallundborg 26 Oktbr. 1875. Hans Støv hviler paa Tommerup Kirkegaard. Jeg er bleven alt for alle, at jeg dog for alt og kunde frelse nogle. 1 Kor. 9, 22. Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen. 2 Tim. 4, 7. Strelluf Menighed satte ham dette Minde.«

Stolene i Taarnet ere forsynede med lidt Snitteværk, Klokken er støbt i Horsens 1865 og bærer den daværende Sognepræst Axel Viggo Læssøes Navn.

Kirken, der skal have været helliget St. Peder, ejes af Sognets Beboere, som købte den for omtrent 80 Aar siden. Nogle, under en Gaard i Nørtarp liggende, Kirken tilhørende Jorder ere for kort Tid siden solgte.

Degne.

Sivertsen, kaldet 1838, forflyttet til Ringkjøbing.

Tue Lauridsen Nothkjær, kaldet 1839, forflyttet til Ølgod 1854.

Hans Falk Lindvig, † 6 April 1858.

Kristen Kr. Husted, forflyttet til Andsager 1862.

Niels Hansen Pedersen, † 29 December 1868.

Kristen Jensen, kaldet 17 Marts 1869; han har leveret væsentlige Bidrag til foranstaaende Beskrivelse af Sognet

Lyne Sogn.

I den Fortegnelse, som findes i »Oldemoder« over Ribe Stifts Kirker omtrent 1340 skrives Navnet Lyyn, der svarer til den endnu brugelige Udtale, idet y't udtales med slæbende Tonehold og e't ikke høres.

I Sognet findes ikke faa Kæmpehøje, navnlig ved Glibstrup, enkelte have Navn, nemlig Mawhøj, Dronninghøj, Amhøj, Knaaghøj, Stavelhøj, Klemenshøj og Lushøj, hvilke sidste næsten ere sløjfede. Mawhøj og Dronninghøj ere meget anselige og ligge tæt ved hinanden; i den ene siges Kong Maw og i den anden hans Dronning at være begravet.

Som nævnt Side 59 i vore historiske Efterretninger om Lønborg og Egvad Sogne, fortælles der, at Tømmeret til en Lade i Lønborg Præstegaard, opført 1634, er skovet i Lyne, og vist er det, at Sognet er et af de Steder paa Vestkysten, hvor Trævæxten har holdt sig længst. Ved Østergaard findes endnu en lille Levning af Skoven, nemlig et Egekrat, og man kan endnu paavise Stedet, hvor Skovhuset har ligget. Agrene deromkring hedde Skovbolhus.

Byer og Gaarde.

Lyne, hvori Gaarden Kirkegaard og Stedet Gammelmark. Byen bestod 1683 af 1½ Gaard, 10 hele og 4 halve Bol samt 1 Hus, nu er her 7 Gaarde og 8 Huse.

Sønder-Diger var 1683 6 hele og 2 halve Bol, hvoraf 1 øde, nu 6 Gaarde og 2 Huse.

Uldbæk, hvori Gaarden Anebjerg. 1683 var her 2 halve Gaarde, 2 Bol og en lille øde Stampemølle, nu 4 Gaarde og 7 Huse.

Nørhede var 1683 2 hele, deraf 1 øde, 4 halve Gaarde, 5½ Bol og 1 Hus. 3 af dens Tægter vare opnævnte efter Gravhøje, nemlig Gejlhøj, Spurvehøj og Magehøj. Nu er her 8 Gaarde og 8 Huse.

Glibstrup, hvori Gaarden Gejl og Stedet Jyllingshus. 1683 var her foruden Annexpræstegaarden 3 Gaarde, 2 halve Bol og 1 Hus. Af Tægterne benævnedes 2 efter Grønningshøj og Hønehøj. Nu er her 7 Gaarde og 3 Huse. Navnet udledes af det gamle danske Mandsnavn Glip.

Østergaard.

1583 afstod Mads Nielsen sin Hovedgaard i Hundslund Sogn, Hads Herred, med noget Bøndergods til Kronen, fra hvilken han som Vederlag modtog i Lyne By 5 Bol, Nørhede

4 Bol, 1 Hus, Sønderdiger 3 Bol, Nerild 1 Gaard, Glibstrup 2 Bol, Strellev By og Sogn 1 Bol, 1 Hus, Mosebøl 1 Gaard, Adsbøl 3 Gaarde, 1 Bol, Nørre-Bork 1 Gaard, Tøstrup i Oddum 1 Gaard, Paabøl i Hoven 1 Gaard, Vallund i Ølgod 2 Gaarde, Starbøl Mølle og Kronens Rettighed i 1 Gaard i Nerild og 1 Gaard i Lyne¹⁾. Dette Gods kom til at danne Stammen for den af ham oprettede Hovedgaard Østergaard. Jorderne til Landsbyen Nerild indtoges til Hovedgaarden; Navnet paa Byen er endnu bevaret i en efter vestjydske Forhold temmelig dyb Kløft: Nerilddal.

Foruden den ene Gaard, han havde faaet i Nerild, var der 2 til, for hvilke han samme Aar udlagde Kongen Skoblinggaard i Nørre Herred, og derhen maatte Bønderne i Nerild flytte, da deres Gaarde bleve dem opsagte. I Begyndelsen kaldtes den nye Hovedgaard i Flæng Nerild og Østergaard, og medens det sidste Navn allerede forekommer 1593, træffes det første endnu 1618, men derefter forsvinder det.

1604 fik Lensmand Ulrik Sandberg paa Lundenæs Brev, at Mads Nielsen til Nerild, »vor Mand og Tjener«, havde tilbudt at udlægge Kronen et andet Bol end det i Nørtarp, han havde mageskiftet med Kong Frederik II., da det først udlagde ikke var god for at udgive Landgilden²⁾. 1596 ejede han en Del Jordegods i Strellev Sogn, se dette.

Mads Nielsen hørte til den adelige Familie Skade, men bar, som saa mange andre, intet Familienavn. Samtidig med ham levede en anden Adelsmand af samme Navn paa Vestkysten, nemlig Ejeren af Haltrup i Øse Sogn, der efter sit Vaaben hørte til Familien Splid, men ej heller brugte dette Stamnavn, hvorfor disse 2 tidligere ere forvexlede. Vor Mads Nielsen levede endnu 1622. Paa Prædikestolen og Altertavlen³⁾ i Lyne Kirke er indskaaret hans fædrene og mødrene Vaabener; det sidste var et Skjold, delt paa skraa med en Kvist, 2 pantsrede Arme holde en Ring over den lukkede Hjelm. Dette Vaaben forekommer oftere i det 15de og 16de Aarhundrede, men tilhørte ogsaa Familier uden fast Navn.

¹⁾ Jydske Reg. III. 485.

²⁾ Jydske Teg. V. 202.

³⁾ Han var muligvis ikke gift, da der paa Altertavlen vel er udskaaet Vaabenskjolde for hans Hustru, men kun blanke.

Hvorlænge Mads Nielsen besad Gaarden, vides ikke, men 1619 skrives han i Ribe Thingbøger til Østergaard i Nerild og maa altsaa da have ejet den, formodentlig har han haft den til sin Død, hvorefter Østergaard er overgaaet til

Niels Skade, der vistnok var Mads Niensens Søn, i alle Fald en nær Slægtning af Skaderne paa Rolsøgaard i Mols. Niels Skade var ikke nogen elskværdig Karakter, 1626 og 1627 klagede hans Hustru Regitse Grubbe til Kongen over, at han havde overfaldet hende i Kirken og paa mange Maader forholdt sig utilbørlig mod hende, at han levede sammen med et løsagtigt Kvindfolk, med hvem han havde Børn og som i Forening med ham havde slaaet Fru Regitse i hendes eget Hus, hvorfor han stævnedes for Kongen i Kolding 15 Oktober 1627¹⁾. I Stævningen kaldes han til Kuserup. I Anledning af denne Sag skrev han et, Østergaard den 12 Oktober 1629 dateret, Brev til Biskop Jersin, hvilket Hr. Overlærer Kinch velvillig har meddelt os. Brevet er af følgende Indhold: Da de samtidig kom over Middelfart Sund, havde han fortalt Biskoppen, at han skulde til Odense for at møde med sin Frue efter en Angivelse, som hendes Slægt havde gjort til Kantsleren og Raadet i Kongens Fraværelse om, at han skulde have forvist hende af sin Gaard og have en Pige i Stedet hos sig. Ved Mødet vare han og hans Frue blevne forligte, og hun havde erklæret for Kantsleren, at det ikke var med hendes Villie, at hendes Venner havde klaget, da hun ingen Skjel vidste dertil, og hun i de 2 $\frac{1}{2}$ Aar, Pigen havde været i hendes Tjeneste, førend hun rejste bort, ikke vidste noget uærligt med hende og Manden; havde hun talt et Ord derom, havde det været i Hastighed og Vrede. Han og Kvindfolket vare dog derved komne i Orde. Hun var i Fjendernes Tid bleven bedragen der paa Gaarden, hvorfor hun nu skulde gaa til Skriftemaal og Bekjendelse. Eftersom hun havde tjent ham og hans Frue i 7 Aar, havde hun for sin Tjeneste og Løn fæstet et Hus af ham der i Sognet. Maaske kunde Præsten og de to Mænd understaa sig at forvise hende af Sognet i Anledning af den løgnagtige Tale om ham og hende; men da han aldeles ingen Omgængelse søgte

¹⁾ J. Teg. VIII. 106, 162, 163.

med hende, haabede han, at Bispen vilde tillade, at hun sad paa den Ejendom og ernærede sig.

1648 ejede han Agerkrog og dømtes da til paa 20 Aar at rømme Landet paa Grund af, at han havde været Mededsmænd i den berygtede Sag mod Niels Arenfeld, der vilde forgive sin Hustru¹⁾. Formodentlig er han død i Udlandet og hans Ejendomme overgaaede til Hans Skade til Rolsøgaard, der maaske var hans Broder. Af det ovenfor meddelte Brev til Biskop Jersin fremgaar det, at han havde en Broder ved Navn Kristoffer Skade. Hvorledes Niels Skades Slægtskab med Hans Skade nu end forholder sig, saa er det sikkert, at Jesper Vognsens Hustru var Datter af sidstnævnte og Ingeborg Sparre, thi det er Skadernes og Sparrernes Vaabener, der findes paa Kalken i Lyne Kirke, som hendes fædrene og mødrene.

Jesper Vognsen, Ritmester ved det Ranzauske Regiment, ejede Østergaard 1655 og var da allerede gift med Elsebe Skade²⁾; han ejede vistnok Østergaard til faa Aar før sin Død. Denne indtraf 1687 paa Rolsøgaard, som han ogsaa ejede, og da var han 68 Aar gammel. Paa ovennævnte Kalk i Lyne Kirke staar med Aarstallet 1673 ogsaa hans fædrene og mødrene Vaabener; dette sidste er Bøllernes.

Om Gaardens Tilstand gav Jesper Vognsen 1683 følgende Beretning til Landmaalingskommissionen: »En Del af Jorden er ganske ond og sandig, paa Heden noget opbrudt. Naar noget deraf saaes efter Gjødning, en Bygkjærv og 2 Rugkjærve, og en Del efter Boghvede. Besaaes et Aar med Rug, dog undertiden, efter Aaringens og Vejrligets Tilstand, avles lidet Rug efter Boghvedesæden og undertiden intet, hviler en Del deraf i 7 og 8 Aar og noget i 9 Aar og undertiden længer, som ikke egenlig kan vides. Aarsagen desværre at Gaarden af ulykkelig Ildebrand for nogen kort Tid siden er atbrændt og disse tvende Marker derefter ikke har kunnet kommet i sin rette Orden som tilforn, hvorfor noget i en Mark og noget i den anden aarlig besaaes.«

Den næste Ejer Kaptainlieutenant, senere Ritmester *Avgustinus Permoser* nævnes allerede 1686. I Matriklen 1689

¹⁾ J. Teg. X. 190.

²⁾ Suhms Samlinger II. 2. 162.

staar Jesper Vognsen vel opført som Ejer, men dette er sket, fordi han ejede den, da Landmaalingen skete, nemlig 1683. Permoser var gift med 1) Dorte von Campen † 25 Marts 1690, 2) Ingeborg Marie Vognsen, med hvem han havde Bryllup den 3 April 1692. Han havde flere Børn, der dog, saavidt man kan se, døde som smaa.

1694 solgte han 1 Gaard i Forsum til en Mand fra Lønborg, og samme Aar afhændede han Halvparten i Skibet Kirke til Oberstlieutenant Konrad v. d. Brinken, 1695 købte han 1 Gaard i Oddum af 2 Brødre fra Hamborg, 1696 laante han 500 Rdl. af Kristen Lavridsen Krarup paa Møltrup, der fik Gods i Pant i Tøstrup, Vallund, Transbøl, Yderik, Thorstrup, Malle, Lyne, Strellev og Forsum, tilsammen 32 Tdr. Hartkorn. 1699 laante han atter Penge, nemlig 500 Rdl., af Hans Terkelsen i Skodsbøl i Oddum og pantsatte derfor Halvparten af Østergaard.

1697 havde han Østergaard i Fællesskab med Knud Henrik Galt til Viumgaard, der her blev myrdet (se Viumgaard i 7. Bind), og det nævnes, at dennes Søsters anden Mand Kristoffer Hvas (se Skrumsager) havde Del i Østergaard.

Dette maa være den Halvpart, der 1702 ejedes af *Jakob Knudsen* i Tarm Bisgaard, Herredsfoged i Nørre-Horne Herred, og som han dette Aar den 20 Oktober afhændede til *Niels Andersen Bollerup* til Frøstrup. 1703 den 8 Marts fik Bollerup Skjøde paa den anden Halvdel. Ritmester Permoser flyttede derefter til Adsbølgaard i Strellev Sogn, hvor han døde 1703. Hans Enke døde paa Østergaard 24 Juni 1717, 58 Aar gammel; begge ere begravede i Strellev Kirke tilligemed en Datter.

Da Niels Andersen Bollerup blev Ejer af Østergaard, var Hartkornet 20 Tdr. 3 Skpr.

Fornævnte Herredsfoged Jakob Knudsen købte atter Østergaard, uden at det vides naar eller om der mellem ham og Niels Bollerup har været andre Ejere. Jakob Knudsen var gift med 1) Magdalene Marie, Datter af Hr. Søren Jensen Borman i Lønborg og dennes første Hustru, 2) Birgitte Kathrine, der var Enke, da han ægtede hende. Han havde mindst 3 Børn i første Ægteskab, nemlig Knud Jakobsen, der blev Herredsfoged efter Faderen, Margrete, gift med Gaardmand Mads Kristensen Rahbek i Borris, Knud Lyne

Rahkeks Farfader, og Kirstine Elisabet, gift 26 Oktober 1726 med Apotheker i Ribe Johan Henrik Ostermann. Jakob Knudsen boede paa Østergaard til sin Død 1729, han var da Herredsfoged baade i Øster- og Nørre-Horne Herreder.

Hans Enke beholdt Østergaard, saa længe hun levede; i sit første Ægteskab havde hun 4 Børn, nemlig Birgitte Kathrine Hansdatter, gift 22 Februar 1728 med Gerhart Gerharts, Regimentsfeltkjær ved det riberhusske Nationalregiment, Anna Elisabet Hansdatter, gift 17 August 1728 med Regimentskvartermester ved det riberhusske Nationalregiment Svenning Andersen, Else Hansdatter, gift 26 Januar 1733 med Præst paa Holmsland Andreas Rask, og en Søn Stefan Hansen, der 1734 var Regimentskvartermester ved Artilleriet. 1733 skyldte Enken 2000 Rdl. til Hospitalet i Ribe, hvortor er pantsat Østergaard med Gods. Hun døde paa Østergaard 1750, 80 Aar gammel, og blev begravet 15 Maj.

Arvingerne stillede Ejendommen til Avktion den 30 Maj 1752, hvorved største Delen af Godset, lidt over 200 Tdr. Hartkorn, bortsolgte og Hovedgaarden samt hvad der blev tilbage af Godset kjøbtes af Forpagteren paa Gaarden

Niels Zellemann. Denne stillede atter det kjøbte til Avktion 25 Marts 1755 og nu kjøbte

*Kristen Hansen*¹⁾ til Lønborggaard Ejendommen, der bestod af: Østergaard, Hartkorn 20 Td. 3 Skpr., kostede 630 Rdl., 6 Gaarde i Vallund, Hrtkorn. 14 Td., Landgilde 2 Td. 4 Skpr. Rug, 72 Pd. Smør, 4 Faar og 4 Rdl. foruden fuld Hoveri, desuden et Gadehus med aarlig Afgift 1 Rdl., kostede 1615 Rdl. 3 Mk. 15 Sk., og 3 Gaarde i Tøstrup By, Oddum Sogn, Hrtkorn. 8 Td. 2 Skpr. 1 Alb., Landgilde 2 Td. 4 Skpr. Rug, 3 Faar, 30 Potter Honning og fuld Hoveri, kostede 843 Rdl. 4 Mk. 7 Sk., i alt 3089 Rdl. 2 Mk. 6 Sk. dansk Kurant. I Forhold til Godset er det en mærkværdig ringe Pris for Hovedgaarden.

Østergaard blev nu delt i 3 Ejendomme, der bortfæstedes som andet Bøndergods og tilhørte Lønborggaard, indtil Frederik Juul¹⁾ 1815 solgte Gaardene til Selvejendom. Jorderne ere nu delte i 3 Gaarde foruden Afbyggersgaarden *Ravnkjær*

¹⁾ Om disse se Hist. Efterr. om Lønborg og Egvad Sogne.

— et Navn, der dog ogsaa forekommer, før den nuværende Gaard blev bygget — og nogle mindre Parceller.

Den gamle Hovedgaard har ligget omtrent midt i Marken, ligesom man kjender Stedet, hvor en til Gaarden hørende Vandmølle har staaet.

Kirken.

Højkirken og Koret er opført af hugne Sten, har Bjælkeloft og er dels tækket med Bly, dels teglhængt. Vaabenhuset findes midt for den nordre Side af Højkirken. Paa den søndre Side ses Spor af en Indgang. Nord ud af Koret findes et tilmuret rundbuet Vindue; et lignende har før været østen ud af Koret, men dette forsvandt Sporene af ved en Ombygning 1869.

Altertavlen er malet, øverst Guds Navn svævende over Vandene, nederst i Midten Korsfæstelsen, med Loven paa den ene Side og Evangeliet paa den anden. Mads Nielsens fædrene og mødrene Vaabener findes, som nævnt, paa Tavlen tilligemed 2 blanke Skjolde. Levninger af en ældre Altertavle ses paa Væggen mellem Højkirken og Koret, bestaaende af: Gud Fader og Sønnen sammen, Jomfru Marie med Barnet og en Evangelist i temmelig store Figurer og ret smukt skaarne i Træ. Kalken er af Sølv; paa denne findes et stort Skjold delt i 4 Felt, øverst til højre Vognsernes, til venstre Skadernes, nederst til højre Bøllernes og til venstre Sparrerens Vaabener. Over Skjoldet er der 4 Hjelme og igjen oven over disse Bogstaverne J. W. S. E. S., det er Jesper Vognsen, Elsebe Skade, neden under staar Aarstallet 1673. Lysestagerne ere af Messing, Døbefonten af Sten og Døbebækkenet af Messing uden Indskrift. Prædikestolen er malet og forgyldt, ogsaa her findes Mads Nielsens fædrene og mødrene Vaabener samt Bogstaverne M. N. F. M. N. M. Under Opgangen til Stolen er der et Skab. Kirkeklokken bærer en gammel Indskrift, men som sædvanligt hænger den saaledes, at det er umuligt at komme til at læse, hvad der staar.

1797 lod Oberstlieutenant Brahe til Hvedholm, i Følge Udlæg, Kirken stille til Avktion, og den kjøbtes da af 3 Bønder i Sognet. Disse afhændede strax jura patronatus & vocandi til Kongen og skjødede derpaa Kirken for 2600 Rdl.

til Sognemændene, som endnu eje den. Der hører noget
Jordegods til Kirken.

Degne.

Kristen Andersen.

Søren Kristensen, der tillige var Kromand.

Niels Petersen, kaldet 10 Juni 1838.

Nikolaj Kristian Petersen, kaldet 23 September 1875.
